

I

Жінка наближалася до Равіка навскоси через міст. Вона йшла швидко, але так, ніби в неї запліталися ноги. Равік помітив її аж тоді, як вона опинилася майже біля нього. Він побачив бліде, вилицювате обличчя й широко посаджені очі. Обличчя було застигле й скидалося на маску. Здавалося, наче в ньому до краплі вичахло життя, а в осклілих очах при світлі ліхтаря відбивалась така порожнеча, що Равік насторожився.

Жінка пройшла так близько, що мало не зачепила його. Він простяг руку і схопив її за плече. Вона похитнулася і була б упала, якби він її не тримав.

Равік не відпускав її.

— Ви куди? — за хвилину спитав він. Жінка безтямно дивилася на нього.

— Пустіть мене, — прошепотіла вона.

Равік нічого не сказав. Він і далі міцно тримав її за плече.

— Пустіть мене! Що це таке? — Жінка майже не ворушила губами.

Равікові здавалося, що вона не бачить його. Жінка дивилася крізь нього в порожню ніч. Просто її затримало щось, і вона сказала:

— Пустіть мене!

Равік відразу помітив, що вона не повія. І не п'яна. Він ледь попустив пальці, і жінка могла б вирватись, якби хотіла, але вона, мабуть, і не помітила цього. Равік трохи почекав.

— Ну справді, куди ви? Так пізно самі, в Парижі! — ще раз спокійно спитав він і відпустив її плече.

Жінка мовчала, проте не рушила з місця. Здавалося, що, зупинившись, вона вже не мала сили йти далі.

Равік прихилився до поруччя мосту. Він відчув під руками вологий дірчастий камінь.

— Не туди, бува? — Він кивнув головою вниз, де сіруватим полиском мерехтіла Сена, що неспокійно напливала на тінь мосту Альма.

Жінка не відповіла.

— Надто рано, — мовив Равік. — Надто рано й надто холодно. Тепер листопад.

Він витяг пачку сигарет і пошукав у кишені сірників. На картонці їх виявилось тільки два, і він обережно схилився, щоб прикрити долонями полум'я від легенького вітру, що повівав від води.

— Дайте й мені сигарету, — ледь чутно попросила жінка. Равік випростався й простяг їй пачку.

— Алжирські. Чорний тютюн. Їх курять солдати Інтернаціонального легіону. Мабуть, надто міцні для вас. Інших я не маю з собою.

Жінка похитала головою і взяла сигарету. Равік підніс їй запаленого сірника. Жінка курила швидко, глибоко затагуючись. Равік викинув запаленого сірника за поруччя. Він летів у темряві, наче крихітна падуча зірка, й погас, аж як досяг води.

На міст поволі в'їхало таксі. Водій пригальмував, глянув на них, трохи почекав, тоді додав газу й поїхав далі мокрою, з чорним полиском бруківкою авеню Георга П'ятого.

Равік раптом відчув, що він страшенно стомлений. Він цілий день напружено працював і не зміг заснути. Тому й вийшов знов надвір, щоб випити чогось. І тепер, у вологій холоднечі пізнього вечора, втома зненацька важким лантухом упала йому на голову.

Він глянув на жінку. Навіщо, власне, він її затримав? З нею щось сталося, безперечно. Та яке йому діло? Хіба він мало бачив жінок, з якими щось сталося, а надто вночі, надто в Парижі? Йому тепер було до всього байдуже, він хотів хоч кілька годин поспати.

— Ідіть додому, — сказав він. — Чого вам треба в таку пору надворі? Ще вскочите в якусь халепу.

Він звів комір плаща й повернувся, щоб іти далі. Жінка дивилася на нього, наче нічого не розуміла.

— Додому? — перепитала вона.

Равік здвигнув плечима.

— Додому, до свого помешкання, в готель — як хочете, так і називайте. Куди завгодно. Чи вам забаглося потрапити в поліцію?

— У готель! О Господи! — простогнала жінка.

Равік зупинився. Знов комусь нікуди поткнутися, подумав він. Можна було здогадатися наперед. Завжди те саме. Вночі не знають, де їм дітися, а вранці зникають, перше ніж ти прокинешся. Тоді вони знають, куди їм іти. Одвічний, банальний, нав'язаний темрявою розпач, що приходить і минає разом із нею. Равік кинув сигарету. Наче йому самому той розпач не в'ївся в печінки!

— Ходімо кудись, вип'ємо по чарці горілки, — сказав він. Так було найпростіше. Він потім заплатить і піде, а вона тим часом надумає, що їй робити.

Жінка невпевнено ступила крок і спіткнулася. Равік підтримав її за руку.

— Стомилися? — спитав він.

— Не знаю. Мабуть, стомилася.

— Так, що не можете заснути?

Жінка кивнула.

— Буває. Ходімо. Я вас підтримуватиму.

Вони рушили по авеню Марсо. Равік відчув, що жінка опирається на нього. Так, ніби падає і мусить за щось триматися.

Вони перетнули авеню Петра Першого Сербського. За перехрестям починалась вулиця Шайо, а віддалік проти мокрого, навислого неба невиразно бовваніла темна Триумфальна арка.

Равік показав на вузьенькі освітлені двері пивнички.

— Сюди... Тут ми щось роздобудемо.

Це був шоферський шинок. Усередині сиділо кілька таксистів і дві повії. Таксисти грали в карти, а повії пили абсент. Вони зміряли жінку швидким поглядом і байдуже відвернулися. Старша гучно позіхнула, а молодша знічев'я заходила-ся підфарбовувати губи. У глибині коридору молодший офіціант, іще зовсім хлопчак з обличчям розлюченого шура, саме посипав тирсою плитки й почав замітати. Равік із своєю

супутницею сіли до столика біля входу. Так було зручніше — можна швидше піти. Він навіть не скинув плаща.

— Що ви питимете? — спитав він.

— Не знаю. Байдуже що.

— Дві чарки кальвадосу, — сказав Равік офіціантові, що був лише в сорочці з закоченими рукавами й жилеті. — І пачку сигарет «Честерфілд».

— У нас англійських немає, — відповів офіціант. — Самі французькі.

— Гаразд. Тоді пачку «Лоран», зелених.

— Зелених також немає. Тільки блакитні.

Равік глянув на офіціантову руку, де була виколота гола жінка, що йшла по хмарах. Офіціант простежив за його поглядом, стиснув кулак і напружив м'язи. Виколота жінка непристойно ворухнула животом.

— Давайте блакитні, — сказав Равік. Офіціант вищирив зуби.

— Може, знайдеться ще пачка зелених, — мовив він і почовгав від столика.

Равік провів його очима.

— Червоні капці й дама, що виконує танець живота, — мовив він. — Видно, він служив у турецькому флоті.

Жінка поклатла руки на столик, так важко, ніби вже ніколи не думала їх підіймати. Руки були плекані, та це ще ні про що не свідчило. Зрештою, не такі й плекані. Равік помітив, що ніготь на середньому пальці правої руки зламався і, мабуть, його відірвали й не підрівняли пилочкою. Лак також подекуди облупився.

Офіціант приніс чарки й пачку сигарет.

— «Лоран», зелені. Знайшлася ще одна.

— Я так і думав. Ви служили у флоті?

— Ні, в цирку.

— Ще краще. — Равік простяг жінці чарку. — Натє, випийте. В таку пізню пору найкраще пити кальвадос. Чи, може, хочете кави?

— Ні.

— Випийте одним духом.

Жінка кивнула й випила. Равік дивився на неї. Погасле обличчя, безкровне і майже без жодного виразу. Повні уста, але бліді, й обриси ніби стерті, лише коси дуже гарні, лискучі, природного русявого кольору. На голові в неї був берет, з-під дощовика виглядав синій костюм, пошитий у доброго кравця, проте зелений камінь на каблучці був завеликий для справжнього самоцвіта.

— Вип'єте ще одну? — спитав Равік.

Жінка знову кивнула.

Він покликав офіціанта.

— Ще дві чарки кальвадосу, але більші.

— Більші й повніші?

— Так.

— Отже, два подвійні кальвадоси.

— Угадали.

Равік вирішив, що зараз одним духом вип'є свою чарку й піде. Він нудився і був дуже стомлений. Загалом він ставився терпляче до будь-яких пригод, бо мав за собою сорок років неспокійного, сповненого злетів і спадів життя. Але такі ситуації, як ця, були йому добре відомі. Він жив у Парижі кілька років, ночами не міг спати, тому набачився вже всякого.

Офіціант приніс замовлене. Равік узяв чарку яблучної горілки з гострим запахом і обережно поставив її перед жінкою.

— Випийте ще. Вона вам не дуже допоможе, але зігріє. Та хоч яке у вас горе, не беріть його близько до серця. На світі є мало такого, за чим варто довго побиватися.

Жінка підвела на нього очі, проте до чарки не доторкнулася.

— Справді, — сказав Равік. — Особливо вночі. Вночі все ускладнюється.

Жінка й далі дивилася на нього.

— Не треба мене втішати, — нарешті мовила вона.

— Тим краще.

Равік пошукав очима офіціанта. З нього досить. Він знав таких жінок. Мабуть, з російських емігрантів, подумав він. Не встигне ще десь і місця нагріти, а вже присаджує тебе.

— Ви росіянка?

— Ні.

Равік розрахувався і встав, щоб попрощатися. Жінка також відразу підвелася, мовчки, ніби так і мало бути. Равік нерішуче глянув на неї. Гаразд, подумав він, попрощатися можна й надворі.

Почався дощ. Равік затримався перед дверима.

— Вам куди?

Він вирішив, що піде в протилежний бік.

— Не знаю. Куди-небудь.

— То де ж ви мешкаєте?

Жінка стрепенулася.

— Туди я не можу йти! Ні! Не можу!

В її очах раптом блиснув нестямний страх. Суперечка, подумав Равік. Посварилася й вибігла надвір. Завтра вранці вона все зважить і повернеться.

— У вас немає знайомих, до яких ви могли б піти? Якоїсь приятельки? Можна подзвонити їй з пивниці.

— Ні, немає нікого.

— Але ж вам треба десь переночувати. У вас немає грошей на кімнату?

— Є.

— То йдіть у готель. Тут їх повно поблизу.

Жінка мовчала.

— Десь же треба приткнутися, — нетерпляче мовив Равік. — Не будете ж ви стояти всю ніч на дощі.

Жінка щільніше загорнулася в плащ.

— Справді, — мовила вона, наче нарешті зважилася на щось. — Ви добре кажете. Дякую. Не турбуйтеся більше про мене. Я десь прилаштуюся. Дякую. — Вона затиснула в кулак кінці коміра. — Дякую за все.

Жінка спідлоба зиркнула на Равіка сповненим муки поглядом, марно пробуючи всміхнутися, тоді обернулася і, вже не вагаючись, нечутною ходою рушила в дрібний, мов туман, дощ.

Равік хвилину постояв нерухомо.

— Хай йому чорт! — пробурмотів він розгублено й нерішуче.

Він не знав, що сталося і яка тому причина: чи та сумна усмішка, чи той погляд, чи порожня вулиця, чи ніч, — знав

тільки, що не може залишити саму цю жінку, яка в тумані раптом здалася йому загубленою дитиною.

Равік наздогнав її.

— Ходімо зі мною, — непривітно сказав він. — Щось придумаємо.

Вони вийшли на площу Етуаль, що лежала перед ними в сірій мряці, велика, безмежна. Туман погустішав, і вулиці, що розбігалися від площі, губились у ньому. Видно було саму тільки широченну площу з тьмяними ліхтарями, схожими на бляклі місяці, й високим кам'яним склепінням Триумфальної арки, що теж губилася в тумані, наче вона підпирала тужливе небо й захищала самотній блідий пломінчик на могилі Невідомого солдата, схожій на останню могилу людства серед темної пустелі.

Вони перетнули всю площу. Равік ішов швидко. Він був надто стомлений, щоб зважати на щось. Поряд із собою він чув невпевнену, м'яку ходу жінки. Вона йшла, похиливши голову й засунувши руки в кишені дощовика, — маленька жаринка чужого життя. І раптом серед порожньої по-нічному площі ця жінка на мить здалася йому дивно близькою, хоч він нічого про неї не знав — а може, саме тому. Вона була чужа йому, але й він почувався всюди чужим, і це якимось дивом дужче зближувало їх, ніж усі слова й довгорічна звичка, що згладжує протиріччя.

Равік мешкав у невеличкому готелі за площею Терн, у боковій вулиці, що відходила від авеню Ваграм. Це була досить занедбана будівля. Нова була тільки таблиця, що висіла над входом: «Готель “Інтернаціональ”».

Равік подзвонив.

— Є ще вільний номер? — спитав він у хлопця, який відчинив йому.

Той витріщив на нього заспані очі.

— Портє вже пішов, — нарешті, затинаючись, відповів він.

— Бачу, що пішов. Я питаю тебе, чи є ще якась вільна кімната.

Хлопець спантеличено здвигнув плечима. Він бачив, що Равік привів жінку, але не розумів, навіщо потрібна ще одна кімната. Йому не доводилося чути, щоб хтось, привівши жінку, питав для неї кімнату.

— Мадам спить. Вона прожене мене з роботи, якщо я збуджу її.

— Гаразд. Доведеться пошукати самим.

Равік дав хлопцеві чайові, взяв ключа й поперед жінки піднявся сходами нагору. Не відмикаючи своїх дверей, він зупинився поглядом на сусідніх. Перед ними не стояло ніякого взуття. Він двічі постукав. Ніхто не відповів. Він обережно натиснув на дужку. Двері були замкнені.

— Вчора вона була порожня, — промурмотів Равік. — Спробуємо з іншого боку. Мабуть, господиня замкнула її, щоб не повтікали блощиці.

Він відімкнув свою кімнату.

— Поки що сідайте, — мовив він, показуючи на червону канану. — Я зараз повернуся.

Він відчинив скляні двері на вузький залізний балкончик, переліз через ґратки на сусідній і спробував дістатися до кімнати звідти. Але й там двері були замкнені.

Розчарований, він повернувся назад.

— Нічого не вийшло. Я не можу знайти вам тут кімнату.

Жінка сиділа в кутку канапи.

— Можна мені ще трохи побути тут? — спитала вона.

Равік пильно глянув на неї. Її обличчя помертвіло з утоми. Здавалося, вона не подужає підвестись.

— Залишайтесь тут, — сказав він.

— Я тільки трохи посиджу.

— Лягайте. Це буде найпростіше.

Жінка ніби не почула його. Вона поволі, майже машинально похитала головою.

— Треба було лишити мене на вулиці. А тепер... тепер, мабуть, я не зможу піти звідси.

— І мені так здається. Залишайтесь і лягайте спати. Так буде найкраще. А завтра побачимо.

Жінка глянула на нього.

— Я не хочу вам...

— О Господи, — перебив її Равік, — ви мені справді не заважаєте. Тут не вперше ночують люди, що не мають де дітися. В цьому готелі мешкають утікачі. І майже щодня хтось